

Doživljaji za sva osjetila

Već dva desetljeća futurologinja **MAJA KUZMANOVIĆ** odlazi na najnepristupačnija mjesta na svijetu da bi zabilježila zvukove iz prirode i osmislila projekte u kojima spaja umjetnost, tehnologiju i ekologiju

napisala **DIANA ŠETKA**
fotografije **ANA MIHALIĆ**
i **NIK GAFFNEY**

Mnogo smo se puta zapitali jesmo li jedina bića u svemiru i silno nas intrigira pomisao na to da bi u kojoj drugoj galaktici mogao postojati netko poput nas. No, s druge strane, naša osjetila ne registriraju ni sve čime smo okruženi u vlastitom mikrokozmosu. Malo je tko svjestan da gušter klikće, a stijene škripe kad ih prestane obasjavati sunce. Rijetki znaju kako, primjerice, kaktus “zvuci” na dodir. Te fenomene već gotovo dva desetljeća istražuje Puljanka Maja Kuzmanović (44), multimedijska umjetnica koja na njima bazira različite projekte. Tako su se “njezine” ptičice, cvrčci, ribe, pčele, ali i stijene, zemlja i lavanda mogli doživjeti u Efemernom vrtu, zvukovnoj instalaciji ispod Oblaka - Pergole, koji predstavlja Hrvatsku na ovogodišnjem svjetskom Bijenalu arhitekture u Veneciji.

Maja Kuzmanović je svoj put po svijetu započela baš u tom gradu, kao studentica umjetnosti. Kako ju je više zanimala budućnost nego povijest umjetnosti, nakon godinu dana otišla je u Utrecht i ondje diplomirala dizajn te stekla zvanje futurologinje. Nakon odrađenog staža u raznim futurološkim tvrtkama odlučila je studirati i interaktivne medije, zatim je na znanstvenim institutima u Nizozemskoj, Belgiji, Njemačkoj i Americi počela približavati tehnološke inovacije i kulturu, a prije 18 i pol godina osnovala je transdisciplinarnu organizaciju FoAM (Pjena) u čijim se projektima povezuju umjetnost, znanost, priroda i svakodnevni život. S vremenom je ta organizacija prerasla u međunarodnu mrežu sa stotinama suradnika pa danas njezini ogranci samostalno djeluju u Belgiji, Nizozemskoj, Velikoj Britaniji, Švedskoj i Estoniji.

Posljednje dvije godine Maja Kuzmanović i njezin partner Nik Gaffney - svestrani Australac kojemu je struka informatika, multimedijska umjetnost i organska kemija, a bavi se još grafičkim dizajnom i fotografijom - djeluju kroz FoAM-ov nomadski laboratorij. Diljem svijeta rade na projektima za koje ih angažiraju razne institucije. Ove godine već su bili u Australiji, Singapuru i Arizoni, nedavno su proveli tri tjedna u Istri, a čeka ih put u London, Japanu i na Island. Trenutačno se bave instalacijama koje, spajajući umjetnost, tehnologi-

ju i ekologiju, pružaju potpuno nov doživljaj prostora na kojem živimo. - Naš je posao vrlo dinamičan i zahtijeva potpunu predanost - objašnjava Maja Kuzmanović. - Primjerice, u Arizoni smo tri tjedna posebnim aparatima i programima bilježili pokrete i zvukove u pustinji, na koje inače rijetko obraćamo pažnju. Ljudi se začude jer očekuju da ondje vlada tišina, ali zapravo je veoma živo: čujete ptice, kojote, divlje svinje, avione, kretanje škorpiona, gmizanje gmazova, let insekata, pucketanje stijena... Nakon nekoliko tjedana snimanja, programiranja i “komponiranja” taj čudesni svijet “preveli” smo u zvukovnu šetnju po pustinijskom parku Papago u Phoenixu, između dva autoputa i u blizini aero-

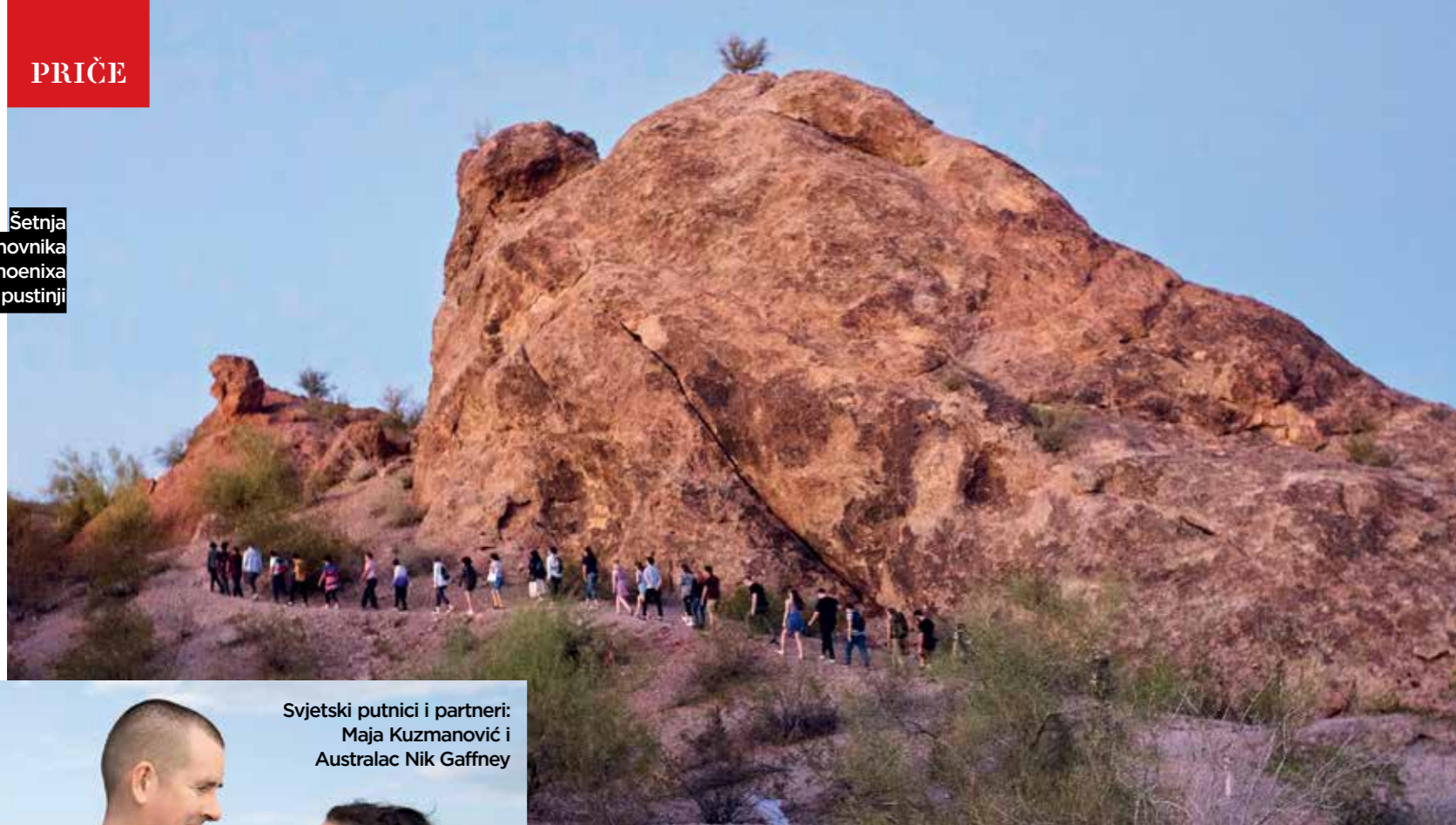

Mikrofon za snimanje u pustinji (1). Uređaj koji bilježi ‘zvuk’ kaktusa (2). Maja Kuzmanović u Istri je snimala čak i glasanje riba (3)

druma, gdje inače dominiraju urbani zvukovi aviona, automobila i sirena. Dok su hodali poznatim okolišem, posjetitelji su uz pomoć posebnih slušalica čuli pojačane zvukove iz pustinje na koje su već zaboravili i upijali ih u svoj njihovoj punini. Na kraju šetnje ljudi su bili zahvalni, opušteni, smireni i iznenađeni koliko života ima u njihovoj okolini a da ga nisu bili ni svjesni.

Nik i Maja rade i u džunglama u Singapuru i Japanu jer ako se nastave klimatske promjene, kažu, većina područja teži prema jednom od ekstrema - mogu postati ili pustinje ili džungle. - Zbog globalnog zatopljenja u finskim se šumama, primjerice, javljaju problemi tipični za trope, kao što je najezda krpelja zaraženih ►

Svjetski putnici i partneri:
Maja Kuzmanović i
Australac Nik Gaffney

U KRAJOLICIMA GDJE RADIM PONAŠAM SE KAO ZNATIŽELJAN I ZAHVALAN GOST, A NE KAO AGRESIVNI KOLONIZATOR

Za boravka u Istri snimali su u Puli, Novigradu, Motovunu, Buzetu, Bujama i Vižinadi. Išli su na tržnice, u kafiće, hodali po šumama, zalazili u more, snimali sve oko sebe - od cvrčaka, riba, ptica, šljunka, zemlje, vjetra, pčela koje su u rojevima privlačili procvali bagremi, do grmlja i drveća.

- Kad kontaktnim mikrofonom gladite biljke, doista možete čuti kako "zvuci" njihova površina. Bodlje kaktusa, na primjer, zvuče predivno, poput sitnih krhkih zvona. Naš je cilj ponuditi ljudima alternativni doživljaj njihova okruženja i sugerirati im viziju budućnosti u kojoj ljudska rasa surađuje s prirodom umjesto da je uglavnom iskorištava. Osim nas, i mnoga druga bića imaju što reći o prostoru u kojem žive.

- Sav taj život oko nas, koji ne primjećujemo ili za njega ne marimo, nema ljudsku inteligenciju, ali zašto ne bi imao neku drukčiju? To što je mi ne razumijemo, ne znači da ne postoji - otkriva Maja Kuzmanović.

- Znanstveno je dokazano da drveće međusobno komunicira: na primjer, kad jedno stablo napadne neki insekt, drugo na kraju šume počne lučiti insekticid da se zaštiti.

Dakle, iako ih mi ne registramo, postoje kemijski i električni signali koje biljke i životinje razmjenjuju među sobom. Neki filozofi idu i korak dalje, smatraju da je sva materija svjesna, barem na nekoj elementarnoj razini, no to za naš rad nije toliko bitno. Zanimljivije nam je takav stav iznijeti kao prijedlog: prihvatimo li da je sve oko nas na neki

način svjesno, bismo li tada manje uništavali okoliš i stvarali više održive tehnologije i ravnopravne društvene sustave? Sve što godinama radim i mene je uvelike promijenilo pa se prema krajoliku u kojem boravim ne odnosim kao agresivni kolonizator nego kao zahvalan i znatiželjan gost.

Ako se prihvati spoznaja da su i biljke svjesna bića, što onda jesti?
- Naravno da od nečega moramo živjeti, ali ako znamo da nam je ta biljka ili životinja omogućila opstanak, svaki obrok bi trebao biti mali obred zahvalnosti. Kad osvijestimo da smo s njima povezani u veliku mrežu života, onda bismo mogli početi naslućivati gdje i kako možemo potaknuti promjenu nabolje.

Našim radom, dakako, nećemo otkriti smeta li lavandi što iz nje cijedimo ulje i dijeli li ga rado s ljudima te kako reagira kad na prebučnoj televiziji "sluša" što govore političari. No ako uopće ne razmišljamo o njoj i drugim bićima o kojima ovisimo i koja ovisе o nama, dolazimo do svijeta kakav danas imamo. U kontaktima s različitim kulturama i sredinama u posljednja dva desetljeća naučila sam cijeniti bića i pojave s kojima se susrećem. Ne čekam da mi netko drugi sredi život, već učinim sama što mogu da i meni i svima oko mene bude bolje, a ono čime se bavim, doživljavam kao umjetničke svjetove koji angažiraju sva naša tjelesna, intelektualna i emocionalna "osjetila". To je moj doprinos svijetu i način da potaknem druge na kreativno razmišljanje i djelovanje u skladu s prirodom. ■

encefalitismom i boreliozom. Do prije nekoliko desetljeća takvih krpelja u Skandinaviji nije bilo.

No, sada ih ima i u Laponiji. Prenose ih jeleni, koji se kao zaštićena vrsta ne smiju ubijati i veoma su rasprostranjeni pa krpelji feštaju.

Jednim se jelenom "hrani", naime, nekoliko tisuća krpelja. Tu pošast istražuje finski institut na otoku Seili i mi ćemo, u suradnji s njima, uskoro sensorima snimati kretanje krpelja i zatim snimku "pretočiti" u zvuk. A dodat ćemo i sloj povijesti otoka. Nekada su, naime, na Seili dovodili gubavce da bi ondje živjeli i umrli izolirani od društva, a u 19. i 20. stoljeću tamo je bila umobolnica za mahnite, "histerične", ali i "previše" emancipirane žene. U zvukovnoj šetnji tim naokolo pitomim krajolikom posjetiteljima ćemo ispričati jednu drugu priču - o nevidljivoj povijesti, sadašnjosti i budućnosti tog malog otoka u finskom arhipelagu.